



## Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης

29 Μαΐου 1453: η *Πόλις έάλω!* Η Κωνσταντινούπολη, η «Βασιλεύουσα», 11 αιώνες μετά από την ίδρυσή της ως Νέα Ρώμη (όπως ήταν η αρχική της ονομασία) κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς Τούρκους. Κατά μία τραγική σύμπτωση ένα όνομα σημάδεψε την ιστορία της ως πρωτεύουσα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας: Κωνσταντίνος! Ο Μέγας Κωνσταντίνος την ίδρυσε και την έκανε πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας του και ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος ήταν ο αυτοκράτορας που προσπάθησε μάταια να αντιμετωπίσει την Οθωμανική πολιορκία.

Μέσα σε αυτήν την μακράιωνη ιστορία πολλοί λαοί προσπάθησαν να αλώσουν την Κωνσταντινούπολη: Σλάβοι, Άβαροι, Πέρσες, Άραβες, Βούλγαροι, Βάραγγοι, Σταυροφόροι, Οθωμανοί. Δεν ήταν μόνο η γεωγραφική θέση της που την καθιστούσε ως το «Μήλον της Έριδος» τόσων λαών, αλλά ήταν η πόλη που περιέκλειε τον μεγαλύτερο πολιτισμό, τα περισσότερα πλούτη και μια ιστορία που τη συνέδεε με τους μεγαλύτερους πολιτισμούς της περιοχής.

Σε όλες αυτές τις πολιορκίες η Κωνσταντινούπολη αμύνθηκε επιτυχώς. Καθοριστικό ρόλο στην άμυνα της πόλης έπαιξαν τα τείχη της, που κατασκευάστηκαν επί βασιλείας του Θεοδοσίου Β΄ (408-450 μ.Χ.) και θεωρούνταν ένα επίτευγμα της αμυντικής θωράκισης. Πέραν όμως των τειχών της Κωνσταντινούπολης, οι Βυζαντινοί κατάφεραν να εκμηδενίζουν οποιαδήποτε απειλή εναντίον της πρωτεύουσας και της αυτοκρατορίας τους άλλοτε με τη δύναμη των όπλων και άλλοτε με τη δύναμη της διπλωματίας.

Όταν όμως ο Μωάμεθ Β΄ στα μέσα του 15<sup>ου</sup> αι. άρχισε να σχεδιάζει της πολιορκία της Κωνσταντινούπολης η Βυζαντινή αυτοκρατορία δε θύμιζε σε τίποτα την υπερδύναμη των προηγούμενων αιώνων. Για την ακρίβεια η συγκεκριμένη αυτοκρατορία ήταν αυτοκρατορία μόνο κατ' όνομα, καθώς εδαφικά περιοριζόταν μόνο στην ίδια την Κωνσταντινούπολη και τα περίχωρά της, σε κάποια νησιά του Αιγαίου και σε ένα μέρος της Πελοποννήσου. Τα οικονομικά της ήταν σε άθλια κατάσταση, ενώ διπλωματικά ήταν απομονωμένη.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση αυτής της κατάστασης είχε παίξει και η πρώτη Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 από τους Σταυροφόρους της Δ΄ Σταυροφορίας, η οποία οδήγησε στον διαμελισμό της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Μπορεί η αυτοκρατορία να ανασυστάθηκε το 1261 από τον Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο, αλλά ήταν μια αυτοκρατορία που βρισκόταν σε κατάσταση διαρκούς ύφεσης και παρακμής.

Από την άλλη πλευρά, οι Οθωμανοί ήταν ένας λαός που εξαπλωνόταν με ταχύτατους ρυθμούς. Κατάφεραν μέσα σε διάστημα 1,5 αιώνα περίπου (τέλη 13<sup>ου</sup> – μέσα 15<sup>ου</sup> αι.) να δημιουργήσουν μια ισχυρή αυτοκρατορία που απλωνόταν σε ολόκληρη τη Μ. Ασία και σε μεγάλο μέρος τα Βαλκανικής χερσονήσου. Μάλιστα κατά την περίοδο από το 1391 έως το 1422 πολιορκήσαν 4 φορές την Κωνσταντινούπολη χωρίς όμως να πετύχουν κάτι ουσιαστικό.

Τα τελευταία χρόνια ζωής της Βυζαντινής αυτοκρατορίας ήταν μια αγωνιώδης και απέλπιδα προσπάθεια αφ' ενός του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου να διασώσει την αυτοκρατορία και τον θρόνο του και αφ' ετέρου του Μωάμεθ Β΄ να κατακτήσει την Κωνσταντινούπολη. Ο πρώτος, αντιλαμβανόμενος τη δύσκολη κατάσταση

στην οποία βρισκόταν η αυτοκρατορία του, επιχείρησε να συνάψει συμμαχία με κάποιο από τα χριστιανικά βασίλεια της Δύσης μέσω προξενιών, χωρίς όμως ουσιαστικό αποτέλεσμα, αφού κανένας δυτικός ηγεμόνας δεν ήθελε να συνδεθεί δυναστικά με μια αυτοκρατορία που «έπνεε τα λούσθια». Σε μια απέλπιδα προσπάθεια εξεύρεσης βοήθειας από τον Πάπα οργάνωσε το «ενωτικό συλλείτουργο» στην Αγία Σοφία στις 12 Δεκεμβρίου 1452, όπου μνημονεύτηκε για πρώτη φορά το όνομα του Πάπα κι επικυρώθηκε στα χαρτιά η «Ένωση» της Ορθόδοξης Εκκλησίας με την Καθολική. Η ενέργεια αυτή προκάλεσε την οργή της Εκκλησίας και όλων των ανθενωτικών, με αποτέλεσμα να προκληθούν ταραχές και να επικρατήσει διχόνοια μέσα στην πόλη σε μία πολύ κρίσιμη περίοδο.

Ο Μωάμεθ Β΄ από την πλευρά του είχε πάθει εμμονή με την προοπτική άλωσης της Κωνσταντινούπολης, αλλά δεν ήθελε να μείνει στην ιστορία ως ένας από τους πολλούς επίδοξους κατακτητές της που τελικά έφυγε άπραγος. Γι' αυτό σχεδίασε πολύ προσεκτικά τις κινήσεις του πριν ξεκινήσει την πολιορκία της: έχτισε το οχυρό Ρουμελί Χισάρ στις βόρειες ακτές του Βοσπόρου για να αποκόψει την Κωνσταντινούπολη από τα λιμάνια του Εύξεινου πόντου, οργάνωσε για πρώτη φορά στην έως τότε ιστορία των Οθωμανών αξιόμαχο στόλο με 400 πλοία και κατασκεύασε ένα τεράστιο κανόνι, τη λεγόμενη «μπομπάρτα», για να γκρεμίσει τα απόρθητα τείχη της Κωνσταντινούπολης.

Στις 5 Απριλίου 1453 ξεκίνησε η πολιορκία της Κωνσταντινούπολης, που θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα πολεμικά γεγονότα της παγκόσμιας ιστορίας. Ο Μωάμεθ Β΄ απέκλεισε την Κωνσταντινούπολη από στεριά και θάλασσα. Στρατοπέδευσε έξω από τα τείχη της πόλης με ένα τεράστιο στράτευμα που εκτιμάται γύρω στις 150-160 χιλιάδες άντρες, χωρίς να προσμετρώνται οι *βαζιβουζούκοι*, δηλαδή το σώμα των ατάκτων. Στον αντίποδα οι Βυζαντινοί είχαν να αντιπαραθέσουν 6000-9000 μάχιμους μαζί με τους βοηθούς τους. Μπορεί η αριθμητική υπεροχή των Οθωμανών να ήταν εντυπωσιακή, αλλά το γεγονός που άλλαξε τις ισορροπίες της πολιορκίας ήταν η έμπνευση του Μωάμεθ Β΄ να μεταφέρει δια ξηράς 72 πλοία, παρακάμπτοντας τη συνοικία του Γαλατά, και να τα ρίξει στον Κεράτιο κόλπο, πίσω από τα πλοία των Βυζαντινών, ανοίγοντας ουσιαστικά ένα νέο μέτωπο. Τα κανόνια των Οθωμανών συνέχισαν να προκαλούν ρήγματα στα τείχη, βοήθεια από τη Δύση δεν έφτασε ποτέ κι έτσι η επίθεση που εξαπέλυσαν οι Οθωμανοί στις 29 Μαΐου έμελλε να είναι η τελευταία.

Τραγική φιγούρα της τελευταίας πράξης της πολιορκίας ήταν ο ίδιος ο αυτοκράτορας, ο οποίος πολεμώντας στην πύλη του Αγίου Ρωμανού και μένοντας «*μονώτατος*», φώναξε: «Δεν υπάρχει ένας χριστιανός να μου πάρει το κεφάλι!». Ο ίδιος ο Μωάμεθ Β΄ θέλοντας να βεβαιωθεί για τον θάνατο του Κωνσταντίνου έβαλε να ψάξουν το πτώμα του, το οποίο στη συνέχεια έθαψε σε άγνωστο τόπο, γεγονός που γέννησε στη συνείδηση του λαού τον θρύλο του «μαρμαρωμένου βασιλιά».

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης, εκτός του ότι σήμανε το τέλος της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, συντάρaxε ολόκληρο τον τότε γνωστό κόσμο. Ήταν τέτοια η αίγλη, η δύναμη και η ακτινοβολία της που θεωρούνταν αδιανόητη η κατάκτησή της. Γι' αυτό και η λαϊκή παράδοση, αδυνατώντας να αποδεχτεί τη νέα πραγματικότητα, έπλασε θρύλους και προφητείες προσβλέποντας στην ανάκτηση της πόλης και στην ανασύσταση της αυτοκρατορίας:

*Σώπασε, κυρά Δέσποινα, και μη πολυδακρύζης,  
πάλι με χρόνους, με καιρούς, πάλι δικά μας θα΄ναι.*

**27 Μαΐου 2024**

**Δημήτρης Βήτας  
Φιλολόγος**